

Bazı Tarihî Türk Denizcilik Romanları Üzerine Bir İnceleme

DR. EMRAH MEYDAN*

Öz

Tarihî roman, romantizm akımının etkisiyle gelişmiş bir roman türüdür. Sir Walter Scott bu türün Batı edebiyatındaki öncüsü olarak kabul edilmektedir. Türk edebiyatında ise *Yeniçeriler* (1872) isimli eseriyle Ahmet Mithat Efendi ve daha sonra Batılı tarzda ilk tarihî romanımız olarak kabul edilen *Cezmi* (1880) ile Namık Kemal, bu türün öncüleri olarak görülür. Tarihten alınan olay, kahraman, zaman gibi malzemelerin kurgusal olarak işlenmesi tarihî romanın temelini oluşturmaktadır. Bu türün amacı okuyucuya tarihi sevdirmek ve okuyucuda bir tarih şuuru oluşturmaktır. Bu amaçla tarihî roman türü içerisinde denizcilikle ilgili romanlar da kaleme alınmış ve ilgiyle okunmuştur. Bu çalışmada bazı denizcilik tarihi ile ilgili romanlardan hareketle bu romanların temel yapı unsurlarındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya çıkarılmaya çalışılmış, romanların içeriğine yansıyan bazı noktalara dikkat çekilmiştir. Sonuç olarak, denizcilik üzerine yazılmış Türk romanlarının zaman, mekân, şahıs kadrosu ve yapı olarak genellikle benzer özellikler taşıdığı görülmüştür. Ayrıca roman kahramanı olan Türk korsanlarının klasik korsan anlayışına uymadığı, yazarların Türk korsanlarını Osmanlı donanması içerisinde farklı bir yerde gördükleri dikkat çekmiştir. Çalışmamızda, incelenen romanlar içerisinde, genel sanat görüşlerinden farklı bir anlayışla eser veren yazarlar ve eserleri de tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Türk edebiyatı, tarihî roman, Oruç Reis, Hızır Reis, Turgut Reis

A REVIEW ON SOME HISTORICAL TURKISH MARITIME NOVELS

Abstract

The historical novel is a type of novel developed under the influence of the romantic movement. Sir Walter Scott is accepted as the pioneer of this genre in Western literature. In Turkish literature, Ahmet Mithat Efendi with his work *Yeniçeriler* (1872) and later Namık Kemal with *Cezmi* (1880), which is acknowledged to be our first historical novel in Western style are considered to be pioneers of this genre. The fictional processing of materials such as event, hero, time taken from history forms the basis of the historical novel. The aim of this genre is to make the reader love history and to create a historical consciousness in the reader. For this purpose, within the historical novel genre, novels about maritime were also written and read with interest. In this study, based on some of the novels about maritime history, the similarities and differences in the basic structural elements of these novels were tried to be revealed and some points reflected in the content of the novels were pointed out. As a result, it has been seen that Turkish novels written on maritime generally have similar characteristics in terms of time, place, characters and structure. In addition, it draws attention that the Turkish pirates, who are the heroes of the novel, do not conform to the classical understanding of pirates, and that the authors see Turkish pirates in a different place within the Ottoman navy. In our study among the examined

* emrahmeydan33@hotmail.com, orcid: 0000-0003-0039-2625

Gönderim tarihi: 20.10.2021

Kabul Tarihi: 21.11.2021

novels, the authors who produced works with a different understanding from the general art views and their works were also identified.

Keywords: Turkish literature, historical novel, Oruç Reis, Hızır Reis, Turgut Reis

GİRİŞ

Tarihin edebî eserlerde malzeme olarak kullanılması romantizm akımının etkisini artırmasıyla başlamıştır. Batı edebiyatında Sir Walter Scott'la başlayan tarihî roman Schiller, Dumas, Hugo ve Gustave Flaubert gibi yazarların etkisiyle gelişmeye başlar. Türk edebiyatında tarihî roman türünün ilk örneği olarak Ahmet Mithat Efendi'nin *Yeniçeriler* (1872) romanı kabul edilmektedir. Ancak Batılı tarzda ilk tarihî roman olarak Namık Kemal'in *Cezmi*'si kabul edilmektedir. Türk edebiyatında bu isimlerle başlayan tarihî roman yazma geleneği yıllar içerisinde gelişerek ve çoğalarak devam etmiştir.

Tarih ve edebiyat bir bilim dalı olarak sürekli etkileşim halindedir. “Roman ve tarihin zıt kutuplarda yer almaması, her ikisinin de insan ve onun yaşamına dair tahliller içermesi, aralarındaki ilişkiyi zorunlu kılmaktadır” (Durmuş, 2017, s. 44). Bu ilişki sayesinde geçmişte yaşanan olaylar edebiyatın da bir konusu olarak romanlara yansımıştır. Tarih ve romanın ortak niteliklerinden biri de zaman unsuruna olan bağlılıklarıdır. Tabii bu noktada tarih ve roman farklı özellikler gösterebilmektedir. Tarih için zaman son derece katı kurallarla ele alınırken romanda daha esnek bir zaman unsurunun varlığından söz edilebilir. Aynı tarihî dönemi ele alan bir tarih metni ile romanda farklı yaklaşımlar olduğu görülür. Tarih metninde ele alınan zamanda geçen olaylar nesnel bir şekilde değerlendirilmek ve sunulmak zorundadır. Ancak bu zorunluluk roman türü için esnetilebilir niteliktedir. Romanda seçilen zaman içerisinde bazı olaylar itibari bir âlem kurularak yansıtılabilir.

Yukarıda bahsettiğimiz zaman hususundaki farklılık tarih ve romanın gerçeklere yaklaşımında da görülür. Tarihî romanların öncelikle bir edebiyat ürünü olduğundan hareketle tarihî romanlarda tarih bir malzeme olarak ele alınır ve işlenir. Burada kurgu ön plana çıkar. Böylece oluşturulan “itibarî âlem”de (kurmaca dünya) tarihe konu olan olay ve şahsiyetler yazar tarafından yeniden kurgulanır. Bu kurgu sonucunda tarihî romanlar gerçek bilgiyi her zaman bünyelerinde barındıramazlar. “Gerçek dediğimiz şey, değişikliğe uğrayarak edebî eserin dünyasına girer. Bunun için de hayatın gerçeği ile sanatın gerçeği birbirinden farklıdır” (Aktaş, 2005, s. 15). Bu durum tarih ile roman arasındaki farka işaret eder. Ancak tarihle roman arasındaki bu gerçeklik farkı yazara gerçekleri değiştirme hakkı tanımaz. Yazardan beklenen gerçeklere bağlı kalarak gerçekleri yeniden kurgulamasıdır.

Argunşah, tarihî romanı şöyle tarif etmektedir: “Tarihî roman, temelleri maziye dayanan, yani başlangıcı ve sonucu geçmiş zaman içinde gerçekleşmiş olan hadiselerin, devirlerin ve bu devirde yaşamış kahramanların hayat hikâyelerinin edebî ölçüler içerisinde yeniden inşa edilmesidir” (1990, s. 7). Bu yeniden inşa sürecinde yazar, bazı seçimlerinden ve yönelimlerinden hareketle tarihî gerçeklik üzerinde oynamalar yapabilir. Ancak bunu yaparken tarihî romanlarda bulunması gereken gerçeklik duygusu, bu gerçekliğin işlenirken edebî eser niteliğini yakalaması gerektiği ve tarihe ilgi uyandırması gerektiği gibi hususları göz ardı etmemesi gerekir.

Tarihî roman konusunda ortak bir yaklaşım bulunmamaktadır. Bu da tarihî romanı açık bir şekilde tanımlamayı zorlaştırmaktadır. Ancak tarihî romanların bir tarih şuuru uyandırmayı, tarihe ilgiyi artırmayı, tarihte yaşamış kahramanları ve yaşanmış önemli olayları aktarmayı amaçlaması bu romanların yazılma amaçları konusundaki ortak kanaatlerdir. Bu amaçlar edebî bir romanın yazılma amacıyla bağdaşmayan niteliklerdir. Bu niteliklerin dışında yazarların dil ve üslup kullanımı da romanların sanatsal değerini zedelemektedir. Bu sebeple tarihî romanların pek çoğunda edebî kaygının bulunmadığı, kurguya önem verilmediği, yer yer ansiklopedik bilgilerle bazı olay ve kişilerin açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu konuyla ilgili Abide Doğan ise şu açıklamalarda bulunmuştur: “Tarihî roman yazarlarının amacı, okuyucu üzerinde tarihe karşı bir merak uyandırmak ve onlara tarihimizi öğretmek olduğu için, estetik kaygı taşımamışlardır. Bu romanların çoğu edebî ölçütlere göre değerlendirildiğinde, pek çok teknik aksaklığı barındırdıkları için edebî roman sayılmaları imkânsızdır” (Doğan, 2015, s. 601). Tarihî romanlar, edebî değere sahip olmasa da gerçekliği tam anlamıyla yansıtmasa da roman türü içerisinde kendisine yer bulmuştur.

Denizcilik üzerine yazılmış romanlar da tarihî roman türü içerisinde değerlendirilen eserlerdir. Bu eserler, ele aldıkları dönemde Türklerin denizlerdeki üstünlüklerine odaklanarak Türk korsanlarının kahramanlıklarına yer vermişleridir. Çalışmamızda denizcilik üzerine yazılan tarihî Türk romanlarından Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Türk Korsanları* (1929), *Seyit Ali Reis* (1947), *Sencivanoğlu* (1957), *Kızıl Kadirga* (1963), Feridun Fazıl Tülbentçi'nin *Barbaros Hayrettin Geliyor* (1949), *Turgut Reis* (1958), *Şanlı Kadirgalar* (1964), Bekir Büyükarkın'ın *Suların Gölgesinde* (1966), Halikarnas Balıkcısı'nın *Uluç Reis* (1962), *Turgut Reis* (1966) isimli eserlerinin incelemesi yapılmıştır.

1. YAPIYA AİT UNSURLAR

İncelenen romanların neredeyse hepsinin klasik vaka yapısına uygun olduğu görülmektedir. Burada yapıyı oluşturan temel unsur kahramanın doğumu, maceraları, kahramanlıkları ve ölümüdür. Bu yapıda kahramanın “belirli bir zaman dilimi içinde sürdürdüğü yaşayış tarzı söz konusudur. Eserde anlatılan her şey bu şahısla ilgilidir” (Aktaş, 1998, s. 76) Böylece vaka tek bir zincir halinde okuyucuya sunulmuştur. Bu durum kahraman Türk tipini açıkça yansıtmayı ve idealize etmeyi mümkün kılmıştır. Yapının genellikle bu şekilde meydana getirilmesiyle bu romanların kronolojik ilerlemesine daha rahat bir imkân tanınmış ve romanlardaki tarihî bağlantıların da devamlılığı sağlanmıştır.

Edebiyatımızda denizcilikle ilgili yazılmış tarihî romanlarda genellikle ünlü Türk korsanlarından Oruç Reis, Hızır Reis (Barbaros Hayrettin), Turgut Reis, Sinan Reis, Aydın Reis, Uluç Ali Reis gibi Türk korsanları başkahraman olarak seçilmiştir. Bu kahramanların ortak özellikleri cesur, zeki, bilgili, güçlü, adaletli olmaları ve milletin çıkarları için çalışmalarınıdır. Bu kahramanlar hiçbir karşılık beklemeden devlete hizmet ederler. Aslında resmi anlamda bir görevleri bulunmamasına rağmen içlerindeki millet sevgisinden dolayı devletin denizlerdeki gücünü korumasına yardım ederler. Korsan olarak adlandırılan bu kahramanlar İspanya, Portekiz, Ceneviz, Venedik, Sen Jan Şövalyeleri ve Haçlı ordusu gibi karşı güçlerin Müslüman

coğrafyalarında yaptıkları zulüm ve Türk kıyılarını tecavüz etmeleri gibi sebeplerle zorunlu olarak bu mücadelenin içinde yer almışlardır. Bu durum Halikarnas Balıkcısı'nın *Uluç Reis* romanında şöyle açıklanmıştır: “Batı Türk korsanları dese de korsanlığa ilk başlayan Batı'dır. Türklerinki sadece savunma amaçlı bir korsanlıktır” (Halikarnas Balıkcısı, 2017, s. 30). Önceleri bir savunma olarak başlayan Türk korsanlığı zamanla Akdeniz ve Ege kıyılarındaki Türkleri daha sonra da Afrika kıyılarındaki Müslümanları koruma amacıyla yayılmış ve gelişme göstermiştir.

Feridun Fazıl Tülbentçi

Romanlarda kahraman olarak seçilen bir diğer kesim de gayrimüslim olmalarına rağmen bir dost olarak Türk korsanlarının yanında yer alan kimselerdir. Bu kişiler çeşitli vesilelerle Türk korsanlarıyla tanıştıktan sonra Türklerin adaletli ve şefkatli tutumları dolayısıyla Türklerle kader birliği yaparak yol arkadaşı olmuşlardır. Feridun Fazıl Tülbentçi'nin *Barbaros Hayrettin Geliyor* isimli eserinde yer alan kahramanlardan olan Naksoslu Hasan, Danilo ve Peron ailesi bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Bu kişiler bazı tesadüfler veya Türklere esir olmaları sonucunda Türkleri tanımış ve Türklerin yansıtılmak istenen niteliklerinden etkilenerek Türk dostu olmuşlardır.

İncelenen romanlarda padişahların genel olarak olumlu bir bakış açısıyla değerlendirildiği görülmektedir.

Padişahların Türklüğü temsil etmesi bunun başlıca nedenidir. Ancak saray çevresinde yer alan menfaat düşkününü kimseler, devşirme devlet adamları ve saray entrikalarına alet olanlar bütün romanlarda olumsuz bir bakış açısıyla yansıtılmıştır. Bu durumu Kozanoğlu, *Kızıl Kadırga* isimli romanının ön sözünde şöyle açıklamıştır: “Okuyucu, bu kitapta, kendilerine okutulmuş, alışageldikleri bilgilere uymayan olaylarla karşılaşacaklar. Bize birer kahraman gibi tanıtılan Sokulluların, Cağaloğlu Sinan Paşaların, tarihçi sanılan Münşeât-üs-Selâtyın müellifi Feridun Bey'in gerçek yüzlerini tanıtacak” (Kozanoğlu, 1970, s. 9). Burada adı geçen devşirme devlet adamları her ne kadar devlete hizmet eder görünseler de aslında kendi milletlerini gizlice destekledikleri için Kozanoğlu tarafından eleştirilir. Ayrıca Turgut Reis'in hayatı ve maceralarını konu alan romanlarda da Hızır Reis'ten sonra kaptan-ı derya olması beklenen Turgut Reis'in yerine Sinan Paşa'nın getirilmesi meselesinin de bir saray entrikası olarak sürekli eleştirildiği görülür.

Denizcilik tarihimiz ile ilgili romanlarda genellikle hâkim bakış açısı ve anlatıcı tercih edilmiştir. Bu bakış açısının sağladığı olanaklarla yazarlar, işledikleri döneme ait tarihî bilgileri daha rahat bir şekilde okuyucuya sunma imkânı bulmuşlardır. Özellikle Abdullah Ziya Kozanoğlu ve Feridun Fazıl Tülbentçi bu olanaklardan fazlasıyla yararlanmış hatta eserlerinin pek çok yerinde fazlaca ayrıntıya girmişlerdir. Hâkim anlatıcının (tanrısal konumlu) etkili olduğu bu romanlarda bazen yazarlar o kadar ileri gitmişlerdir ki kendilerini saklama ihtiyacı bile duymamışlardır. Örneğin, Halikarnas Balıkcısı *Uluç Reis* romanında “eleştiri, değerlendirme ve

cevap verme türünden kendi görüşlerini gizleme gereği duymadan açık bir şekilde yer vermekle yetinmez. Bazı noktalarda, olay akışını keserek sözü, alıntı yaptığı kaynaklara doğrudan bırakır. Hatta kaynak bile gösterir” (Özbek, 2018, s. 250). Bu durum, edebî açıdan bazı kusurları beraberinde getirir ve tarihî romanların en fazla eleştirildiği dil ve üslup savurganlığı meselesine dayanır.

Denizcilik tarihimiz ile ilgili kaleme alınmış olan romanların genellikle 15. yüzyılın sonları ile 16. yüzyıl arası dönemi işledikleri görülmektedir. Bu dönem Osmanlı Devleti'nin en parlak dönemidir. Karada büyük başarılar imza atan Osmanlı, topraklarını ve egemenlik alanlarını genişletmiştir. Romancılarımızın bu döneme eğilmelerinin sebebi ise karada kazanılan başarıların yanında denizlerde de başarılar kazanıldığını, hâkimiyet alanının genişlediğini göstermek olabilir. Ancak bu dönemde denizlerde kazanılan başarıların çoğu Türk korsanlarına aittir. Burada Osmanlı donanmasının etkisiz kaldığı görülmektedir. Yazarlar, Osmanlı Devleti'nin parlak dönemleri ve bu dönemlerde Türk korsanlarının başarılarını ele alarak Türklüğü öne çıkarmışlar ve böylece bir Türklük bilinci uyandırmayı amaçlamışlardır. Bu durumu Kozanoğlu *Türk Korsanları* isimli romanında şöyle dile getirmiştir: “Türk Korsanları bir tarih kitabı değildir. Fakat bir roman da olmadı. O, İngilizlerin denizlerde daha ortada adı bile geçmeyen bir tarihte İspanyol, Portekiz, İtalyan gibi zamanın deniz kurtlarını önlerine katıp Akdeniz'den kovan; Mussolini'nin 'Bizim Deniz' hülyasını Türkler adına gerçekleştiren Anadolu'nun Akdeniz'e saldırdığı Türk korsanlarının destanıdır” (Kozanoğlu, 2005, s. 6). Bu destanı gelecek nesillere aktarmak isteyen yazarlar bu parlak günleri esas alarak eserlerini kurgulamış ve böylece iletcekleri mesajlar için uygun bir ortam yaratmışlardır.

İncelenen romanların Türk denizcilik tarihiyle ilgili olmasından dolayı bu romanların ana mekânı Akdeniz'dir. Tunus, Cezayir, İspanya, Portekiz, İtalya kıyıları, Venedik ve Akdeniz'deki adalar romanlarda tercih edilen mekânlardır. Adalar ve denize kıyısı olan yerler çatışmaların daha yoğun yaşandığı mekânlardır. Bu mekânlarda Türk korsanlarının cesareti, denizcilik bilgisi, savaşçılığı, adaleti ve şefkati net olarak görülür. Kara ise daha çok olumsuz özelliklerle romanlara yansır. Romanlarda sıklıkla yer alan kara mekânı İstanbul'dur. İstanbul payitaht şehri olması sebebiyle romanlarda mekân olarak yer alır. Ancak bu mekân daha çok saray çevresinde dönen entrikaları göstermek amacıyla kullanılır. Bu durum Kozanoğlu'nun *Türk Korsanları* romanında Turgut Reis tarafından şöyle dile getirilir: “Ben Anadolu uşağıyım. Taşrada, denizlerde yetiştim. Böyle kölelerin, dönmelerin kaynaştığı saraylarda yapamam. Kalp kırarım. Bir kere adım Reis diye çıkmış. Sarayda yapacak işim, leventlerden başka sevecek kimsem olamaz!” (2005, s. 340). Romanlara genel olarak aksiyon hâkim olduğu için mekânla insan arasındaki ilişki açık ve net bir şekilde dile getirilmiş, bu eserlerde ayrıntılı mekân tasvirlerine yer verilmemiştir.

Bekir Büyükkarkin'ın eserlerinde dipnota rastlanmasa da *Suların Gölgesinde* romanının sonunda eseri yazarken başvurduğu kaynakları ayrıntılı bir şekilde açıklar. Bu, aktarılan bilgilerin tarihî gerçeklik ile uyduğuna göstermeye çalışmanın bir çabası olarak görülebilir. Bu çaba denizcilik üzerine tarihî roman yazan hemen hemen bütün yazarlarda görülmektedir. Bu durum tarihsel gerçekliği yakalama açısından uygun görülse de roman tekniği açısından pek alışılmış bir durum değildir.

2. İÇERİĞE AİT UNSURLAR

İncelediğimiz romanlarda içerik olarak dikkat çeken unsurlardan biri “korsan” tabirinin kullanımınıdır. Korsan sözcüğü *Türkçe Sözlük*'te şöyle açıklanmaktadır: “gemilere saldıran deniz haydudu, deniz hırsız, başkalarının hakkını zor kullanarak alan kimse” (2011, s. 1484). Türk korsanları, Batı ülkelerinden gelen deniz saldırılarını önlemek ve önce Türk kıyılarındaki halkı sonra da devletin sınırlarını korumak amacıyla korsanlığa başlamışlardır. Hem bu başlangıç dolayısıyla hem de adaletli ve şefkatli tutumlarıyla, devlete olan saygı ve sevgileriyle ve devlet için karşılıksız hizmet etme düşünceleriyle bilinen anlamıyla korsan kavramından ayrılmışlardır. Feridun Fazıl Tülbentçi de *Barbaros Hayrettin Geliyor* isimli eserinde bu konuya sıklıkla değinmiştir. “Yazarın konunun akışı içerisinde sürekli bir ‘korsan’ mukayesesine gitmesi ve Barbaros kardeşlerin bilinen ‘korsan’ tabirinden çok farklı olduklarını vurgulamaya çalışması da isabetli bir görüş olarak düşünülebilir” (Barış, 2016, s. 344). Yine aynı eserde Oruç Reis’in Cezayir’i, Hızır Reis’in Dellis şehrini ele geçirerek kurdukları düzen bir korsan anlayışının dışında Türklerin teşkilatlanma anlayışını gösterir. Bu teşkilatlanmada bölgeyi kalkındırmak, idarî ve malî olarak geliştirmek esastır. Ayrıca bölgenin içerideki ve dışarıdaki düşmanlara karşı savunmasını sağlamak da asli görevlerindedir. “Böyle bir devlet şuurunu taşıyan, halkın daha iyi hizmet alabilmesi için yönetsel iyileştirmelerde bulunmaya çalışan Oruç ve Hızır Reis, elbette ki bildiğimiz anlamda bir ‘korsan’ olarak nitelendirilemez” (Barış, 2016, s. 343). Ayrıca Barbarosların Halkulvad Limanı’na döndükten sonra göstermiş oldukları cömertlik, halka ücretsiz temel gıda malzemelerini dağıtmaları ve onlara yardımcı olmaya çalışmaları da bilinen anlamıyla “korsan”

Halikarnas Balıkcısı

tabirine uymamaktadır. Yine Halikarnas Balıkcısı’nın *Uluç Reis* isimli eserinde de sıklıkla değinildiği gibi fethedilen yerlerde fakir halk Türk korsanlarının gelmesine sevinirken, asilzadeler ve gaddar yöneticiler Türk korsanlarından çekinirler ve onların gelmesinden endişe duyarlar. Bu durum da Türk korsanlarının bir korsanlık geleneği olarak yağma yapma yerine halkı kalkındırmak için uğraştıklarını gösterir ki bu da yine klasik korsan davranışının ötesinde bir durumu ifade eder.

Osmanlı Devleti içinde Türk korsanlarının yerini en iyi şekilde gösteren eser Halikarnas Balıkcısı’nın *Turgut Reis* isimli eseridir. Romanın daha başında Osmanlı’daki denizcilerin sınıflandırması verilmiştir.

Buna göre Osmanlı’da üç farklı denizci grubu bulunmaktadır. Birincisi “Asıl Bahriyeliler” grubudur. Bu grup, “İstanbul’da Tophane’den Azapkapısı’na kadar yayılan Tersanede (Darüssina’da) oturan azepler, vardiyancılar ve kaptanlardan yani “gemici dayılar”dan ibarettirler” (Halikarnas Balıkcısı, 2011, s. 11). İkinci grup leventlerdir. Leventler, yarı resmi bahriyelilerdir. Sadece Gelibolu, Eğriboz, Lepanto, Midilli, Kocaeli ve Mezestre (Mora) sancaklarının halkından

seçilirler. Üçüncü grup ise korsanlardır. Bunlar kendileri, gemileri, top ve tüfekleri resmi, miri ya da beylik malı olmayan denizcilerdir.

Asıl bunlar, Türk denizcilerinin birincileriydi. Bunların çoğu fedai kahramanlardı. Ötekiler gibi yalnız resmi savaş sürelerince denize açıldıktan sonra karaya dönerek yan gelmezler, fakat yaz ve kış, gece ve gündüz denizde bulunarak savaşır ve her rast geldikleri yabancı devlet gemilerini zaptederlerdi. Bunların Afrika'nın Atlas Okyanusu kıyılarında bir bahriye okulları bile vardı" (Halikarnas Balıkçısı, 2011, s. 11).

Bu özelliklerinden dolayı Türk korsanları daha bağımsız hareket edebilmiş ve bunun neticesinde devletin hâkimiyet alanını genişletmiş, güvenliği sağlamış ve böylece devlete faydalı olmuşlardır. Saray emrindeki donanmanın etkisiz kalma ihtimaline karşı Türk korsanları bağımsız yapıları itibariyle her zaman savaşa hazır durumda olmuşlardır. Romanda bu şekilde gruplandırılan Türk denizcileri ile yazar, Türk korsanlarının etkisini daha net bir şekilde göstermiştir.

İncelediğimiz romanların hepsinde ünlü Türk korsanlarından bir veya birkaçı merkeze alınarak kronolojik bir ilerlemeyle hem bu korsanların hayatları ve maceraları hem de işlenen dönemde meydana gelen tarihî olaylar yansıtılmaya çalışılmıştır. Türk korsanları bu romanların hepsinde cesur, yiğit, zeki, bilgili, bileğine kuvvetli, adaletli ve şefkatli yiğitler olarak işlenmiştir. Böylece yazarlar, örnek teşkil edecek Türk kahramanlarıyla bir Türklük bilinci uyandırmayı ve geliştirmeyi amaçlamışlardır. Bu romanlarda başkahraman olarak en fazla Hızır Reis ve Turgut Reis'in seçildiği görülmüştür. Başkahraman olmadıkları romanlarda da bu kahramanlar dolaylı yoldan bir şekilde romana dâhil edilmişlerdir.

Bu romanların bütünü için Osmanlı Devleti'ne karşı tamamen olumlu veya olumsuz bir yaklaşımın olduğunu söylemek güçtür. Her eserde belli başlı eleştirilere yer verilmiştir. Bu eleştirilerden en fazla nasibini alan saray çevresindeki menfaatçi devlet memurları, devşirme devlet adamları ve saray entrikalarına müdahil olan kişilerdir. Bu kişilerin eleştirilmesindeki ortak sebep devlete zarar vermeleridir. Devşirme devlet adamları, Türklükle tam anlamıyla bağ kuramamaları ve içten içe kendi milletlerini desteklemek istemeleri dolayısıyla eleştirilmiştir. Bu konuda en büyük eleştirilerden birini Kozanoğlu, *Kızıl Kadırga* isimli eserinin ön sözünde şöyle açıklamıştır:

Okuyucu, bu kitapta, kendilerine okutulmuş, alışageldikleri bilgilere uymayan olaylarla karşılaşacaklar. Bize birer kahraman gibi tanıtılan Sokulluların, Cağaloğlu Sinan Paşaların, tarihçi sanılan *Münşeat-üs-Selâtiyn* müellifi Feridun Beyin gerçek yüzlerini tanıyacak (...) Sokullunun çevresinde yaratılan zafer haleleri, onun büyük bir sadrazam, İkinci Sultan Selimin âciz bir sarhoş olduğu rivayetleri; Uluç Alinin, Barbaros kardeşlerin, hattâ Turgut Reisin Anadolu çocuğu olmayıp -kendileri gibi- Hristiyan asıllı bir devşirme oldukları yakıştırmaları, bu tarihî belge kalpazanlarının kendilerine emredilen biçimde tarih yazma çabalarından doğmuştur (Kozanoğlu, 1970, s. 9 – 10).

Bu romanlarda saray çevresinde özellikle devşirme devlet adamlarına karşı olumsuz bir yaklaşım varken Osmanlı padişahları genel olarak olumlu bir bakış açısıyla sunulmuştur. Özellikle Hızır Reis ve Oruç Reis'in başkahraman olarak yer aldığı romanlarda Türk korsanları ele geçirdikleri Cezayir, Trablusgarp ve Akdeniz adalarını padişaha bırakmak ve Türk sınırlarına

dâhil etmek isterler. Padişahı Türklüğün egemen gücü olarak görürler ve her fırsatta saygılarını sunarlar.

Kara ve deniz çatışmasının yoğun olarak görüldüğü bu romanlarda padişahın İstanbul'da oturması sebebiyle İstanbul'a bir kara mekânı olmasına rağmen genel olarak olumlu bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. İstanbul, sadece saray çevresinde yer alan olumsuz kişiler dolayısıyla eleştirilmiştir.

İncelenen romanlar içerisinde Halikarnas Balıkcısı'nın kaleme almış olduğu romanlarda kendi görüşlerinden farklı bir yapı bulunduğu söylenebilir. Halikarnas Balıkcısı, Mavi Anadoluculuk fikri etrafında "Batı medeniyetinin kökeni sayılan Yunan medeniyetinin halis kaynağının Anadolu olduğunu söyler ve bu topraklarda binlerce yıldır yaşayan Anadolu halkını da bu kültürel mirasın doğal sahipleri olarak tanımlar" (Yazıcı, 2011, s. 165). Böylece Halikarnas Balıkcısı'nın, ırkî aktarıma dayalı bir kimlik yerine kültürel aktarıma dayalı bir kimlik benimsediği görülür. Coğrafya ve insan temelinde bir medeniyet anlayışına ulaşan yazar, fikirlerini hümanist ve seküler bir çizgide toparlamış ve bunu eserlerine de yansıtmıştır. Ancak *Turgut Reis* ve *Uluç Reis* isimli tarihî romanlarında bu fikirlerinden farklı bir yapı ortaya koymuştur. Seküler bir anlayışa sahip olan Halikarnas Balıkcısı, *Turgut Reis* isimli romanında namaz kılan, abdest alan tayfalar, savaşlar sırasında kelime-i şahadet getirenler, Turgut Reis'e isim verilirken kulağına ezan okunması gibi ritüellerle bu seküler anlayışın dışına çıkar. Ayrıca *Uluç Reis* romanında Türk korsan gemilerinin temizliği Müslümanlıkla açıklanır:

Türk korsan gemilerinde temizliğe çok riayet edilirdi. Çünkü gemide namaz kılındığı için orası âdeta bir cami sayılırdı. Bundan başka gemi bir şahadet meydanı idi; dolayısıyla pis ve mundar olmaması lazımdı. İspanyol, Maltız, Ceneviz, Venedik ve Papalık gemileri, pislikten ve bittenden ve insanın içini bulandıran fena kokulardan bir lağuma benzerken, Türk gemileri baştanbaşa 'gemiyi şartlama' denilen esaslı temizleme ve yıkanmalara tâbi tutuluyordu (Halikarnas Balıkcısı, 2017, s. 114).

Bu durumun sebebi de yazarın bu iki eserini Müslüman ve Hristiyan olmak üzere iki grup üzerine kurgulamasından kaynaklanmaktadır. Zaten eserlerde hissedilir derecede bir tarafgirlik söz konusudur ve Halikarnas Balıkcısı kendi tarafında gördüğü Türk korsanlarını Batı dünyası karşısında üstün göstermek için onları dini uygulamalarla da desteklemiştir.

Murat Belge "kültürel mirasçı teorisini başlatmış bir yazarın bu romanların her sayfasına sinen ırkçı – milliyetçi söylemi şaşırtıcı" (2009, s. 327) diyerek bu romanların yazarın geliştirdiği fikirlere uygun düşmediğini belirtir. Halikarnas Balıkcısı'nın bu romanlarında "Batılıların canavarlaştırıldığı, kadınlaştırıldığı, pis ve gülünç bir duruma sokulduğu; Hristiyan kadınların da bayağlaştırıldığı" (Yazıcı, 2011, s. 169) görülmektedir. Buradan hareketle bu olumsuz söylemlerin Halikarnas Balıkcısı'nın hümanist yaklaşımına uygun düşmediği söylenebilir.

3. DİL VE ANLATIM

Tarihî romanlar, anlattığı dönem hakkında bilgiler vermek, okuyucuya hoş vakit geçirtmek, duygusal ve düşünsel anlamda okuyucuyu etkilemek amacına dayandığı için bu romanlarda konuşma diline uygun, kısa cümlelerden oluşan bir cümle yapısı hâkimdir. Örneğin Kozanoğlu'nun romanları için Ahmet İhsan Kaya şöyle bir değerlendirmede bulunmuştur:

“ideolojik bir amaç için yazması, gündelik konuşmayı yansıtan, okumaya yeni başlayanların bile anlayacağı basit dili kullanmasını gerekli kılmıştır” (2010, s. 77). Böylece yazarlar vermek istedikleri mesajları ve tarihî bilgileri açık bir şekilde sunma olanağı bulmuştur.

İncelenen romanlarda dil açısından dikkat çeken bir diğer unsur da denizcilikle ilgili terminolojinin çok fazla kullanılmasıdır. Bu özellik eserlerin anlaşılması açısından bazı problemleri doğurmakta ve gerçeklik duygusunu zedelemektedir. Örneğin Halikarnas Balıkcısı'nın *Turgut Reis* romanında geçen şu diyalog terminoloji açısından dikkat çekicidir:

Turgutca dürbünle bakarken, Tahtabacak'a 'Hissa cunda edecek' dedi.

Öteki, 'nereden bildin?' diye sordu.

'Çünkü seren cundalarını mantelyalar aracılığıyla karga ediyorlar. Hah! Hah! Hah!'

'Neye gülüyorsun yahu!'

'Gabya skutalarını kaçırdılar. Görmüyor musun Hüssam Amca? Dürbüne ne hacet? Koca gabya yelkeni yapraklanıyor. Bir sakatlık yapmazlarsa iyi'

Öteki, 'Haklısın. Ancak gabya skutalarını doldurabildiler, şimdi mantelyaları bağlıyorlar.

Maşallah daha hâlâ cundaları fora dışarı edemediler. Tayfanın böylesiyle denize mi çıkılır?' dedi (2014, s. 59).

Terminolojinin yoğun bir şekilde kullanımı Feridun Fazıl Tülbentçi'nin denizcilik üzerine yazmış olduğu romanlarda da sıklıkla görülmektedir. Yazar, bu terminolojik kavramları açıklamak için dipnotlar vererek okuyucuyu aydınlatmaya çalışmıştır. Abdullah Ziya Kozanoğlu da romanlarında dipnotlara yer vermiştir. Ancak Kozanoğlu, terminolojiden ziyade bilinmeyen kelimeleri ve ek olarak sunduğu tarihî bilgileri dipnotlarla aktarmıştır.

Biz bu çalışmada Cumhuriyet Dönemi'nde bilhassa da 1930-1970 yılları arasında yoğun olarak yazılan ünlü tarihî denizcilik romanlarına yoğunlaştık. Ancak bunların dışında aynı konuda yazan yazarlar ve eserleri de epeyce yer tutmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır: Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu'nun *Deli Deryalı* (1928), Reşat İleri'nin *Kurdoğlu* (?), Ekrem Reşit'in *Hayreddin Barbaros* (1937), İskender Fahrettin (Sertelli)'in *Barbaros* (1938), Oğuz Özdeş'in *Kartal Başlı Kadırğa* (1963), Ziya Hanhan'ın *Denizler Delisi* (1969), *Midilli Önlerinde* (1969), *Doğan Reis* (1970), *Baltaoğlu Bizansta* (1971), *Başın Sağolsun Akdeniz* (1971), *Baltaoğlu ve Karapapaz* (1977), Yavuz Bahadıroğlu'nun *Çaka Bey* (1976), Yılmaz Boyunağa'nın, *Denizler Ejderi* (1981) ve *Zafer Rüzgârları* (1989), İhsan Oktay Anar'ın *Amat* (2005), İskender Pala'nın *Efsane* (2013) ve Dursun Saral'ın *Oruç Barbaros Sultan* (2013) vs...

SONUÇ

Tarihî romanlara ilginin artması ve yazılan eserlerin çoğalmasıyla birlikte tarihî romanlarda belli başlı yönelimler ortaya çıkmıştır. İslamiyet öncesi Türk tarihi, Türk – İslam tarihi, Cumhuriyet tarihi gibi yönelimlerle birlikte padişahlar, saray hayatı, sultanlar, sadrazamlar da romanlara konu edilmiştir. Bunun yanı sıra yeniçeriler, akıncılar ve ünlü Türk denizcileri de bu çerçevede tarihî romanlarda işlenen konular arasında yer almıştır.

Denizcilik tarihimizle ilgili kaleme alınan romanların hemen hepsi Osmanlı Devleti'nin yükselme dönemi olarak bilinen 15. yüzyıl sonu ile 16. yüzyıla odaklanmış ve bu romanlarda ana mekân olarak Akdeniz yer almıştır. Romanlarda ele alınan zaman ve mekânlar Türk korsanlarının

gücünü ve kudretini göstermek için yazarlara gerekli imkânı tanımıştır. Zaman ve mekânı bu şekilde kurgulayan yazarlar ideal tip olarak Oruç Reis, Hızır Reis, Turgut Reis, Kurdoğlu Muslihittin Reis, Kemal Reis, Sinan Reis, Aydın Reis ve Uluç Ali Reis gibi gerçek kahramanlara yer vermişlerdir. Bu kahramanların hemen hepsi cesaret, akıl, bilgi, güç, adalet, sadakat ve şefkat açısından benzer niteliklerle donatılmıştır. Böylece yazarlarımız örnek alınması gereken kişileri ve nitelikleri okuyucuya göstermiştir. Romanlarda yer alan bu kahramanlar ve çevrelerinde gelişen olaylarla Türklük duygusunu coşturmak ve böylece tarihe karşı bir merak uyandırarak okuyucuların tarihi öğrenmesini ve bilinçlenmesini sağlamak amaçlanmıştır.

Denizcilikle ilgili tarihî Türk romanlarında yazarların tarihsel bilgi verme ve bu bilgileri kanıtlama yoluna gitme gibi bir tutum içinde oldukları görülmektedir. Bu amaçla Abdullah Ziya Kozanoğlu ve Feridun Fazıl Tülbentçi romanlarında sıklıkla dipnotlara başvurmuşlardır. Bekir Büyükarkın ise, romanının sonunda bir kaynakça listesi vermiş ve bazı kaynaklardan ne şekilde faydalandığını belirtmiştir. Ayrıca yazarlar bazen tarihî kaynaklardan birebir alıntı yapmışlar ve bunları açıkça belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra denizcilik terimleri de sıklıkla kullanılmış ve bunlar da aynı şekilde açıklanmaya çalışılmıştır. Genel olarak bu durum roman sanatına uygun düşmemiş ve bir kusur olarak görülmüştür.

Eserlerin muhtevasında ise korsanlık geleneğine büyük yer verilmiştir. İncelediğimiz romanlarda çizilen korsan tipi bilinen anlamıyla korsan anlayışına uygun düşmemektedir. Çünkü eserlerin hemen hepsinde Türk korsanları ele geçirdikleri ganimetten devlete pay verirler. Bağımsız hareket etmelerine rağmen savaş durumunda donanmanın yanında görev alırlar. Korsanlığı yağma yapmak için değil, devletin ve buldukları bölgedeki halkın huzur ve güvenliğini sağlamak için yaparlar. Türk korsanları yoksul halkı kalkındırmaya çalışır ve verdikleri savaşları din ve millet adına yaparlar. Hâkimiyetleri altına aldıkları yerlerde bir devlet teşkilatı kurmaya çalışırlar. Bu durum gösteriyor ki Türk korsanları, klasik korsan anlayışının çok ötesinde faaliyetler göstererek hem devlete hem de çevrelerine karşılıksız bir şekilde yardımcı olmaya çalışmışlardır. Yazarlarımız Türk korsanlarını bu nitelikleriyle kurgulayarak Türk korsanlarını desteklemişler ve onları mücadelelerinde haklı bulmuşlardır.

İncelediğimiz romanların yazarları arasında genel sanat anlayışından farklı bir anlayışla eser veren tek yazar Halikarnas Balıkcısı'dır. O, denizcilik üzerine yazmış olduğu tarihî romanlarında hayatı boyunca savunduğu kültür, hümanizm ve sekülerizm temeline oturttuğu Mavi Anadoluculuk fikrinin aksine bir yaklaşım sergiler. Yazarın bu yaklaşımı tarihî roman açısından anlaşılabilirken yazarın sanat görüşü noktasında bir çelişki meydana getirir.

İncelenen romanlarda yer alan kişi ve olaylar genellikle tarihî gerçekliğe uygun bir şekilde kurgulanmıştır. Ancak Halikarnas Balıkcısı'nın *Uluç Reis* isimli romanında Uluç Ali Reis'in Türk anne ve babadan meydana geldiği belirtilerek tarihî gerçeklikten farklı bir gerçeklik sunulmuştur. Aslında Uluç Ali Reis, Giovanni Dionigi Galeni isimli İtalyan asıllı bir Hristiyandır. Berberi bir korsan tarafından esir alındıktan sonra uzun yıllar forsalık yapmış, ardından Müslüman olarak korsan olmuş ve zamanla yetenekleri sayesinde adını ünlü Türk korsanları arasına yazdırmış biridir. Ancak bu durum, *Uluç Reis* romanının yayıncısının Uluç Reis'in İtalyan asıllı olarak değil bir Türk olarak kurgulanmasını istemesinden kaynaklanmıştır¹. Yani yazar tarihî gerçekliği bir

¹ Bu konuda Mehmed Kemal'in aktardığı bilgi şöyledir: "Kitabı 400 sayfaya indir, İtalyan asıllı Ali'yi de Türk yap!..."

mecburiyetten dolayı değiştirmek zorunda kalmıştır. İncelediğimiz romanlarda sıklıkla yer verilen Preveze Deniz Savaşı, İnebahtı Deniz Savaşı, Cerbe Kuşatması gibi olaylar karşısında yazarların tarihî gerçeklikten ayrılmadıkları görülmüştür.

Sonuç olarak, çalışmamızda incelediğimiz eserlerin yapı ve muhteva açısından ufak tefek farklılıklarla birlikte birbirine çok benzediği görülmüştür. Romanlardaki bu küçük farklılıklar daha çok yazarların eleştirilerinin dozunda ve yöneliminde ortaya çıkmıştır. Ancak tarihî roman anlayışı açısından bütün romanların bu anlayışa uygun düştüğü, temel olan okuyucuya tarihi sevdirmeye ve tarih bilinci aşılama amacına hizmet ettiği tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, Şerif (2005). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Argunşah, Hülya (1990). *Türk Edebiyatında Tarihi Roman (Türk Tarihiyle İlgili)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Barış, Tayfun (2018). "Feridun Fazıl Tülbentçi'nin Tarihi Romanlarında 16. Yüzyılın Yansıması Olarak Osmanlı'ya Bakış / Yaklaşım". *The Journal of Academic Social Science*. Yıl: 4, Sayı: 24. S. 335 – 361.
- Belge, Murat (2009). *Genesis - Büyük Ulusal Anlatı ve Türklerin Kökeni*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Büyükkarın, Bekir (2015). *Suların Gölgesinde*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Doğan, Abide (2015). "1940 – 1960 Arası Türk Hikâye ve Romanı". *Türk Edebiyatı Tarihine Bir Bakış*. Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.
- Durmuş, Gökay (2017). *1960 – 1980 Dönemi Türk Romanında Tarihsel Algı ve Türk Tarihinin Önemli Aşamaları*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Halikarnas Balıkcısı (2014). *Turgut Reis*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Halikarnas Balıkcısı (2017). *Uluç Reis*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kaya, Ahmet İhsan (2010). *Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Hayatı Sanatı Eserleri ve Romanlarının Gençlerin Duygusal Gelişimine Etkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi.
- Kozanoğlu, Abdullah Ziya (1970). *Kızıl Kadırga*. İstanbul: Atlas Kitabevi.
- Kozanoğlu, Abdullah Ziya (2005). *Sencivanoğlu*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Kozanoğlu, Abdullah Ziya (2005). *Türk Korsanları*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Kozanoğlu, Abdullah Ziya (2008). *Seyit Ali Reis*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Mehmed Kemal (1984). "Bilmecenin Çözümü...". *Politika ve Ötesi*. (22 Mayıs 1984).
- Özbek, Âdem (2018). *Cevat Şakir Kabaağaçlı Hayatı – Eserleri – Sanatı Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Tülbentçi, Feridun Fazıl (1964). *Şanlı Kadırgalar*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Yayınları.
- Tülbentçi, Feridun Fazıl (1978). *Turgut Reis*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Yayınları.
- Tülbentçi, Feridun Fazıl (2008). *Barbaros Hayrettin Geliyor*. İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- Türkçe Sözlük (2011). (11. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yazıcı, Nermin (2011). "Halikarnas Balıkcısı'nın Yazınsal Eserlerinde Türk Kimliğine İlişkin Söylemler". *Türkbilig*. Sayı: 22. S. 163-170.

"Zorladılar" diyor. "400 küsur sayfaya indirdim. Adamı Türk ana ve babadan doğurtuncaya kadar akla kararı seçtim. Ana ve babayı İtalya'ya getirinceye kadar bin dereden su taşıdık" (Mehmed Kemal, 1984).

